

JÄÄN HINNOITTELU JA LASKUTUS

Avainmaksukäytännön periaatteet

Tero Laukkanen, Kalapriima Ky & **SAMPI** -yhteistyöryhmä (tammikuu 2005)

TAUSTAA

Kalastajille on asetettu lainsäädännöllisesti velvoite jäähdyttää saaliinsa alle kolmen asteen lämpötilaan. Kalastajat toimivat suurelta osin julkisista kalasatamista käsin, jolloin satamissa tulisi olla mahdollisuus tämän lakisääteisen velvoitteen täyttämiseen. Parhaalla mahdollisella tavalla toimiva jäähuolto toimii samoin kuin kalastajan oma jääkone, joka mahdollistaa koko myytävän saaliin käsittelyn toivotulla tavalla ilman, että kustannukset vaikuttavat ratkaisevasti päätöksentekoon.

Jäähuollon on toimittava niin, että kalastaja uskaltaa sitoutua tehokkaaseen kylmäketjun toteuttamiseen pelkäämättä menettävänsä osan myyntiin menevästä saaliistaan kylmäketjun puutteiden vuoksi. Omissa jääasemissa päästään harvoin sellaiseen kapasiteettiin, että tämä toteutuu ja mahdollistaa esimerkiksi saaliiden kehittymisen.

Toimivimmat kylmäketjut ovat syntyneet omien riittävän tehoisten jääasemien tai useimmiten avainmaksulla toimivien kalasatamien kunnallisten jääasemien varaan

JÄÄSTÄ AIHEUTUVAT KUSTANNUKSET

Jään tekemisen kustannukset muodostuvat seuraavista tekijöistä:

- vedestä
- sähköstä
 - jään tekemiseen tarvitaan sähköä kilovattitunneissa noin kymmenes osa jään määrästä kiloina. Eli 1 000 kg:n jäätuotantoon tarvitaan 100 kWh sähköä
- jäähilekoneen sijoituspaikasta
- sähköliittymästä (isommilla asemilla)
- huoltotyöstä
- laskutuksesta

Pienet jäähilekoneet (tuotantokapasiteetti < 3 tonnia / vrk)

- jäädä syntyviin kuluihin vaikuttaa se kuinka suurta hetkellistä kapasiteettia tarvitaan. Pienemmillä alle 3 tonnin vuorokausituottoisilla asemilla ei useinkaan tarvita erillistä sähköliittymää, jolloin kustannuksia syntyy vedestä, sähköstä ja jäähilekoneen sijoituspaikasta
- esimerkkilaskelma: yksityiskuluttajille sähkön hinta on n.0,1 €/ kilovattitunti ja kunnallinen vesi maksaa n. 0,5 € / tn. **Näillä arvoilla jään hinnaksi tulee noin 10,5 € / tonni** (= 1000 kWh/10 x 0,1 €/kWh + 0,5 €).
- optimiolosuhteissa jääkone voi toimia paremmalla hyötysuhteella ja sähkön hinta kunta-asiakkaille on oleellisesti halvempi. Suurin osa jäädä tehdään kesällä lämpimimpään aikaan, jolloin koneen valmistajan ilmoittamat tehot eivät aina pidä paikkaansa.

- huoltokustannukset ovat pienet, mikäli jääkone saa toimia optimiolosuhteissa. Jatkuvasti toimivassa koneessa huoltokustannusten pitäisi mahtua 500 euroon kolmen vuoden lähes jatkuvaa käyttöä kohti. Kustannuksiin vaikuttaa koneen toimintaympäristön lämpötila ja käynnistysten määrä. Mitä jatkuvammin kone saa käydä sitä pienemmillä kilokohtaisilla huoltokuluilla jää syntyy

Suuret jääasemat (tuotantokapasiteetti 3 – 20 tonnia/vrk)

- kalastettaessa seisovilla pyydyksillä sesonkiluonteisen kalastuksen saalishuiput saattavat olla voimakkaita ja useammalla kalastajalla samaan aikaan. Tästä seuraa suurempi jääntarve, minkä vuoksi jään tuotannossa tulee olla suurempi hetkellinen kapasiteetti. Tämä nostaa sähköliittymän osuutta jään hinnasta. Esimerkiksi Taivassalon 20 tonnin vuorokausituottoisella asemalla liittymän hinta on 900 euroa
- 50 jäätonnin tuottaminen maksaa sähkössä n. 300 euroa, mikä on 22 % aseman vuotuisista kustannuksista
- mitä enemmän jäätä käytetään, sitä halvemmaksi sen hinta muodostuu. Esimerkkilaskelmia jään hinnan muodostuksesta Taivassalon jääasemalla (hinnassa huomioitu liittymä, sähkö ja vesi):
 - jos jäätä käytetään 50 tonnia, jään hinnaksi tulee 26 € / tonni
 - jos jäätä käytetään 100 tonnia, jään hinnaksi tulee 17 € / tonni
 - jos jäätä käytetään 150 tonnia, jään hinnaksi tulee 14 € / tonni

JÄÄASEMAN TUOTANTO- JA VARASTOINTIKAPASITEETTI SUHTEESSA ALUEELLA TUOTETTUIHIN KALAMÄÄRIIN

Aseman tehon ja varastokapasiteetin tulee olla sellainen, että kalastaja ei koe menettävänsä mahdollista myytävää saalista jään puutteen vuoksi. Pitkällä tähtäimellä riittävä kylmäkapasiteetti saattaa mahdollistaa kokonaan uusien markkinointitapojen kehittämisen.

Tarvittavalle jääntuotannolle ei voi antaa selvää kaavaa käyttäjämäärien mukaan. Lähtötilanteessa määrä on arvioitava aseman vaikutusalueella liikkuvan kokonaissaaliin jäähdyttämisen näkökulmasta olettaen että kaikki saadaan koulutettua jään käyttöön.

Jään varastointikapasiteetti ja vuorokauden tuotanto yhdessä määrittelevät suurimman mahdollisen vuorokaudessa käytettävissä olevan jäämäärä ja tämä edelleen sen saalishuipun, joka aseman avulla voidaan käsitellä.

Tärkeintä kapasiteettiarviossa on, että siinä otetaan huomioon alkuvaiheessa jään tarpeen voimakas kasvu oikean jään käytön lisääntyessä.

Sisävesialueella kalastuksen keskittyessä kesään varataan teoreettista jääntuotantotehoa kilo kalastettavaa saaliskiloa kohti, kun saalis jäähdytetään ensin jäävedessä ja sen jälkeen jäitetään. Merialueella tehon tarve voisi olla puolet tästä pyynnin keskittyessä kylmään vuodenaikaan.

SUOSITELTU LASKUTUSTAPA

Rannikolla on yritetty kalastajien omistamilla jääasemilla laskuttaa jäätä ilmoitetun käytön mukaan jääaseman vihkoon tehtyjen merkintöjen mukaan. Järjestelmä ei ole toiminut mm. jään määrien jäätyä ilmoittamatta. Toisena vaihtoehtona on käytetty jään jatkuvaa laskutusta. Jatkuvassa laskutuksessa itse laskuttaminen on kuitenkin maksanut kymmenkertaisesti jääaseman muuttuvat kustannukset (jään tekeminen 10 € / tn => hinta 120 € / tn).

Kylmäketjut eivät toimi jään vähittäislaskutuksella edellä esitetyillä jään hinnoilla.

Erityisesti silakan jäähdyttämisessä kalastajien on voitava hyödyntää jääasemaa jään tuotantokustannuksilla.

Pienimmillä mahdollisilla kustannuksilla selvittäisiin avainmaksuperiaatteella.

AVAIMEN HINNOITTELUSUOSITUS

Suuremmalla jääasemalla pääosan kustannuksista tullessa kiinteinä kuluina liittymän ja lämmityksen kautta laskee avaimen hinta suoraan suhteessa niiden määrään.

Avaimen hinta maksetaan kerran vuodessa yhdessä erässä kalastajien kanssa sovittuna ajankohtana, jolloin kalastajat katsovat maksamisen soveltuvan heille parhaiten. Verotuksellisesti paras ajankohta saattaisi olla ennen vuodenvaihdetta siten, että kuitenkin saa sen vuoden kalastukseen, mistä jääkulut ovat syntyneet.

Avaimista saadut tulot kattavat kaikki jääasemasta koituvat kustannukset. Mikäli avaintulot jonakin vuonna eivät peitä kustannuksia, yli menevät kustannukset lisätään seuraavan vuoden avainmaksuihin.

Avaimiin voisi perustaa kolme hintaluokkaa kalastajan pääasiallisen kalastusmuodon mukaisesti. (Pääasiallisen kalastusmuodon lisäksi kalastaja saattaa tietenkin harjoittaa muitakin pyyntimuotoja; silakan rysäkalastaja kalastaa usein myös verkoilla tai muilla rysillä). Hintaluokkajako kalleimmasta avaimesta halvimpaan voisi olla esimerkiksi seuraava:

- silakan rysäkalastajat (tähän voi perustaa kaksi hintaluokkaa rysien lukumäärän mukaan)
- suomukalan rysäkalastajat
- verkkokalastajat.

SUOSITUS HALLINTATAVALLE

Julkiset jääasemat toimivat parhaiten kuntien tai kunnan määräämän muun tahon hallinnoimina. Demokraattisesti valittu julkisyhteisö pystyy parhaiten vastaamaan useiden erilaisten käyttäjäryhmien etujen toteutumisesta jääaseman teknisessä toteutuksessa ja hallinnossa. Jääaseman liikevaihto on niin pieni, ettei sitä varten kannata järjestää erillistä hallintoa. Jääaseman hoidosta voi käytännössä vastata muu kunnan hyväksymä taho.